

ИМЕ ЦРНЦА

Владимир Арсенијевић, У ПОТПАЛУБЉУ, Време књиге, 1995.

То је једна стара прича - наша. Очева и моја. Љубав, Љубав/мржња су најобичнија и најуниверзалнија искуства. Али нема ни два једнака, свако представља отиске прстију. То је чудо које ствара књижевност и њу повезује са самим стварањем у биолошком смислу. У нашој причи, као у свима причама, измислио сам оно чему нисам присуствовао - да то искусим."

Ове програмске реченице су из финала једног страсног романа. Име те романеске руже је "Прича мага сина", а аутор је Надин Гордимер, која је 1991. године добила Нобелову награду, управо када су јунаци Арсенијевићевог романа добили своју причу.

У сенци овога цитата су бар три кључна обележја Арсенијевићеве књиге: реч је о псеудоваспитном роману, реч је о псеудоисповести, а учеснике овог књижевног перформанса метафорички бисмо могли назвати црнцима, онима који су, дакле, унапред задати, онима који су од почетка створени за наративно гађење.

Ово је, свакако, само једна слика-поштапалица, чији су разлози дубљи, невидљивији. И нема говора о наглашеном "расном" расцепу, књижевни проблем је перфиднији, без јасно изражених ивица, расцеп у који западају Арсенијевићеви јунаци само је вид неке ужасне, заразне, друштвене схизофреније. То је све један тежак разлог због ког је, мада се ради о примененој стварности, о "рату и миру" и "сну о празници", због ког је, елем, такозвана "ангажована књижевност" - узапудна, ако се ангажман не заустави у слаткој причи, у језичком обрту.

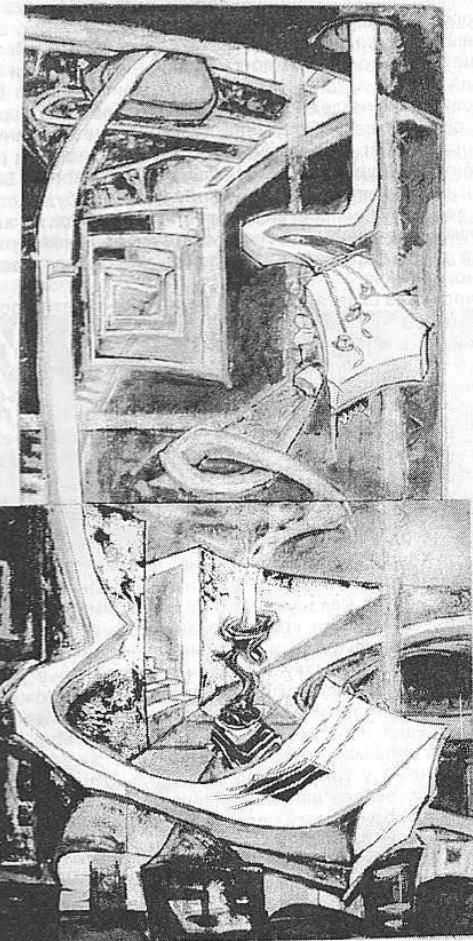
Уметнички закон који се тиче бављења "црним" темама (можда је за књигу "У потпалубљу" најпримереније речи - назначеним метафизичким расизмом - да би ове прејаке одреднице изазвале недоволју, и гађење), дакле оним стварима које свакога часа могу из трагике склизнути у мелодрамску патетику "Имитације живота", гласи: нико нема божанско право да сажаљева. Јер, сажаљење је вештачки осећај, прекопiran из неког сентименталног, канibalističkog јеловника. Тог узуса се, док клизи по нареченој ивици, држи и наш писац. Зато се он и не предаје фрагментима, већ чезне за целином, за четири књиге у које ће стати све, зато препричава тај црно-бели филм.

Но вратимо се оном Надинином цитату с почетка приче, да би Арсенијевићев роман почeo. Приповедач се, подсетићу, идентификује, на крају крајева, са оцем-последневним спавачем, евоцирајући сопствену пубертетску мржњу према родитељу, од које се овај тешко распада. Али за разлику од њега, наратор никако да падне у темеља, стокилашки сан, стално се врзајући по некаквом лелујавом полуслу, полустану, из ког се, као из каквог помахниталог боба, лако испада. Да неког тежег сна јунак стиже тек у финишу књиге, дајући нам идеју да на ствар тетовирамо поменуту одредницу "псевдоубилдунг роман".

Наиме, да парофразирам ћерка Лукача, у романима одрастања, млади се јунац сукобљава са светом око себе, са Оцем као носиоцем судбинског реда вожње, да би му се на концу, после свих бура, приводео, стопио се са њим, идентификовасе, ... заспао. Али, шта је то у Арсенијевићевом случају другачије, измакнутије? Мада и сам ускоро отац, Арсенијевићев јунак, као што рекох (тачније: као што "он" рече), не може да се до краја идентификује са својим оцем, не може сам себи да зазвучи као цитат на месту, као успешна, очекивана, генетска реплика. И ту настаје кључни квадрат.

Јер, генерација Арсенијевићевих јунака заправо уопште не одраста, не мири се са светом, реч је о пародији одрастања, о лажној зрелости, о горкој комедији забуне. Генерација незрелости и приче, финираног панкерског насиља, рашириле концептне "шутке" треба да оде у прави рат, да изађе на прави пут (како се то каже), да се навику на описану смрт. Све ово може да се подвуче и Павићевом темоз о идентификацији парних генерација. По њему, нараштаји прескачу по ред, па се не поистовећује син са оцем, него унук са дедом. Дакле, наизменичне генерације су у истом "филму", смењују се Силни и Нејаки, наследна рима је парна. Отуда Арсенијевићев јунак-нејунак очекује "позив који мења све", док његов отац, пензионисани официр, односно, школовани, жељени ратник, игра шах...

У једном од најчувенијих билдингс-романа светске литературе, "Давиду Коперфилду", Чарлс Дикенс описује адолосценску жељу да се умре и присуствује сопственој сахрани из метафизичког прикрајка. На један апсурдан, трагичкомачи начин и сви млади Арсенијевићеви јунаци увучени су у овакву хировиту "освету" близњима, која израста у посебан облик интелектуалног садо-мазохизма, кад неко свесно и намерно постаје жртва, само да би уживао у тубум болу. Односно, Арсенијевићев приповедач, у том ковитлацу насиљних и

Игор Цвејановић

прераних смрти, у ствари је од почетка, попут Набоковљевог "Шпијуна", самоубица који не умире до краја, већ налази се у некаквом животном кусуру, луња по животу, који је (само издалека) некада био његов. Јер, како рече Емил Сиоран, "немогуће је доказати да је боље бити него не бити".

Конечно, како рекох, писац је измакао причу посежући за формом псеудоисповести како би читаоцу створио утисак да је реч о егзистицијонистичким сећањима људоджера-самоубици, који напослетку једе сам себе.

И још једно слово - о именима. Један од кључних ликова у књизи зове се, незамисливо - Дејан! Како би било да се тако дозива неки Борхесов јунак? Прво, то је име само за децу, што неко рече (па ето још једног тега тези коју сам изнео). Дејан?! Зна ли ко иједног Дејана старијег од пет година? Сем Дејана Медаковића.

Ласло Блашковић

SNACK BAR

ВЛАСНИК

ВУКАШИН МИЛИЋЕВИЋ
- ВУКО -

21000 НОВИ САД
Иве Андрића 1
Тел. 021/368-722